

<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-12-2-138-147>

УДК 321(100)

Калуга Володимир

ORCID ID: 0000-0003-4744-826X

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України.
kalugavl@ukr.net

Функціональний підхід до розуміння суті світової політики та її ключових факторів як механізм поглибленого освоєння предмету дослідницької цікавості

Сучасна людина опинилася в стані екзистенціальної розгубленості, оскільки ключовими факторами її існування стали невизначеність, непередбачуваність, перманентне відчуття тривоги та/або небезпеки, які, як може виявитися, останнім часом безпосередньо сполучені з цілеспрямованим нав'язуванням масам¹, так званої, завченої безпорадності². Окрім іншого, причиною наявної ситуації став своєрідний когнітивний дисонанс як на рівні великих груп, так і окремих індивідів. Згаданий дисонанс, окрім іншого, породжений, з одного боку, нібито масовим відходом від захоплення тією чи іншою світоглядною парадигмою як істинною, у т.ч. завдяки системному «просуванню» подібних «істин» за посередництва процесу освіти та цілеспрямованого виховання; а з іншого боку – вмілою підміною «фанатичного» знання «прагматичними» цілями чи пориваннями глобального значення, наслідком чого є позбавлення зумовленої істоти екзистенційного затишку, котра, очевидно, не бажаючи того, постає перед необхідністю постійної боротьби за виживання.

Щодо даної статті, то у ній висвітлено приклад переосмислення в ході забезпечення освітнього процесу суті таких масштабних феноменів як світова політика та міжнародні відносини у розрізі встановлення їх функціонального навантаження в бутті людства та існуванні світу. Ключовим моментом міркувань є твердження про те, що світова політика є такою собі «дорожньою картою» поступу людства, а пусковим механізмом поступу є перманентна взаємодія глобалізуючого та індивідуалізуючого начал. При цьому взаємодія та/або протидія згаданих двох тенденційних начал відбувається за посередництва чотирьох ключових факторів поступу сучасної цивілізації. Мова йде про війну, торгівлю, технології і техніку, релігію, а також мистецтво як протофактор.

Ключові слова: світова політика, міжнародні відносини, війна, релігія, техніка і технології, торгівля, мистецтво, функціональний підхід, освіта, наука.

¹ У даному випадку «маса» розуміється як своєрідний феномен спільного буття елементів онтологічної структури, в просторі якої «домінування невизначеної безликості “людей” (das Man)» (Ставцев, 2000: 66), що «спонукає до повної рівнозначності кожного іншому та до публічності всіх способів існування» (Ставцев, 2000: 66).

² Відповідно до результатів наукових дослідів, проведених американським психологом Мартіном Селігманом (Martin Seligman), високо організовані істоти легко піддаються соціальній дресурі, у т.ч. і у розрізі вироблення та закріплення на рівні буденної реакції на виклики оточуючого світу загальної реакції «отупіння», себто безпорадності. Відтак за бажання не складно помітити, що сучасні маси, особливо, що стосується, так званого, цивілізованого світу, існують в перманентному стані фаталізму, а отже легко піддаються маніпулятивним діям з боку світових центрів впливу, котрі (за домовленістю) визначають поточні світові небезпеки і шляхи боротьби з ними.

Вступ

Поточний момент існування як людини, так і світу, а отже і України відзначається помітною нестабільністю. Стан нестабільності водночас є предметом перманентного обговорення та різнобічного осмислення, у т.ч. в розрізі освітнього процесу, особливо, що стосується підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин, бо виступає чинником сучасної світової політики, а також фактором поточного існування, вплив якого відчуває на собі практично кожна людина. У першому випадку як українці, так і людство загалом є свідками швидкоплинності подій, здебільшого мало прогнозованих та таких, що практично не піддаються цілеспрямованому упорядкуванню і управлінню. Відтак формується стійке переконання, що переважна більшість подій носить стихійний характер, в розрізі яких активність суб'єктів набуває ознак безпосередньої реакції на поточні виклики, – образно кажучи, діяльності в пожежному порядку. Принаймні, приблизно так виглядає світова та державна політика в очах пересічного громадянина. У другому випадку переважна більшість як громадян України, так і представників людства перебувають в стані перманентної напруги і вичікування, практично втративши відчуття безпеки, у т.ч. внаслідок нарощування рівня непередбачуваності потоку подій. Така ситуація неодмінно відбивається на рівні життя як людини, так і спільноти загалом. Тому постає питання про пошук засобів і механізмів стабілізації внутрішнього стану людини, повернення їй, на стільки те можливо, відчуття рівноваги та гармонії щонайменше з собою, а також з оточенням, навколишнім середовищем, зі світом загалом; а щодо освітнього процесу – про пошук таких стабільних критеріїв і факторів, спираючись на які б, вдалося сформувати системне уявлення про причинно-наслідкове поле світової політики та міжнародних відносин.

Між тим, очевидно, прикладні науки про політику, соціальне управління абощо, запропонувати відповідні дієві механізми принципово не можуть, бо це не сфера їх компетенції. Інша річ – філософія політики або й соціального буття загалом, які, до речі, невиправдано ігноруються освітніми програмами, спрямованими на забезпечення підготовки фахівців у сферах соціального управління тощо. В контексті останньої можливо сформувати альтернативне бачення суті поточних подій та їх причин, а також яким саме чином спільнота та/або людина дотичні до потоку тих чи інших подій. І, як наслідок, сформувати певне підґрунтя, сприятливе, як для суттєвого підвищення рівня фаховості та розширення оперативних можливостей майбутніх міжнародників, а також управлінців абощо, так і для відновлення спокою та гармонії як на рівні індивіда, так і на рівні спільноти.

Іншими словами, тримаючись у фарватері принципу, відповідно до якого, якщо не можливо щось змінити, то варто переглянути до нього ставлення, аби стабілізувати внутрішній стан та/або сформувати стабільне прийнятне уявлення про суть чого б то було, слушно припустити, що формування альтернативного цілісного бачення суті подій, зокрема на світовій арені і, як наслідок, в спільноті та державі, може створити гарну підставу для стабілізації як індивідуального існування помітної частини спільноти, так і самої спільноти.

Що ж до осмислення суті світових подій загалом та місця і ролі України у світових процесах зокрема, то переважна більшість дослідників як з науковими ступенями, так і з широким журналістським чи менеджерським досвідом схильні розмірковувати у ключі класичної парадигми, відповідно до якої, по-перше, джерелом процесів і подій розглядаються за надто малим винятком знеособлені суб'єкти. Себто не конкретні особистості з їх характеристиками, властивостями, системою зумовленостей і зв'язків, потенціалом тощо, а номінальні посадові одиниці або ж віртуальні інститути, реальність яких є наслідком

(неусвідомленої) масової згоди³, – наприклад, держава. По-друге, ігноруються факти, наявність яких не може бути доведена чи спростована в судовому порядку чи іншим чином. Зокрема йдеться про численні змови, котрі є невід’ємною і фактично неспростовною частиною соціального буття людини. Тоді як, з іншого боку, ігнорується вплив невиявлених факторів або природу яких не вдається установити. Взяти хоча б те саме, так зване, божественне провидіння. Між тим, значна частина політиків, аналітиків або що, публічно засвідчуючи свою побожність, в питаннях соціально-політичного життя тут же цей момент щонайменше ігнорують. По-третє, осмислення предмету дослідницької цікавості: подій, процесів, явищ або що відбувається винятково на локальному рівні, тобто строго у прив’язці до очевидних зацікавлених сторін, очевидних умов та обставин, допустимих наслідків. Відтак з поля зору мислителів, окрім іншого, принципово випадає сам світ як простір, що уможлиблює прояв будь-яких подій та явищ, так і джерело будь-яких змістів; а також конкретний індивід як провідник цих змістів, тобто носій покликання. По-четверте, лівова частка мислителів автоматично тримається встановлених раніше кліше або, образно кажучи, «абстрактних берегів» плину дослідницької цікавості, починаючи з Аристотелевого *Zoon Politikon*, далі Бісмаркової ідеї про політику як мистецтво можливого з поступовою її трансформацією в ідею, артикульовану Вацлавом Гавелом: «політика – мистецтво неможливого», і аж до песимістичного підсумку устами Джона Морлі щодо політики як «безперервного вибору із двох бід (двох варіантів зла)».

Таким чином звичне, точніше загально відтворюване (нав’язуване) бачення соціально-політичних процесів не залежно від масштабів, починаючи з місцевого і завершуючи глобальним, щонайменше обтяжене оціночними міркуваннями, прив’язаними до шкали зло-добро, а отже завжди відносне, а, по-суті, кон’юнктурне, тобто таке, яке орієнтоване на чиюсь вигоду (задоволення), а не дійсність (істину), принаймні як вона може відкритися обмеженому сприйняттю людини; в іншому випадку – співвіднесене з певною світоглядною парадигмою, точніше, притаманними їй ідеологічними нашаруваннями та системою цінностей і, як наслідок, виправдовує, точніше, обслуговує їх. Відтак, сучасним міркуванням, зокрема у сфері соціально-політичного життя і активності бракує неупередженості та послідовності вже хоча б тому, що зумовлена істота⁴ (Калуга, 2014а: 57-58) їх принципово не може досягти. А щоб приховати зазначену прогалину, критерієм істини автоматично висувається логіка, котра насправді є засобом «проштотування» власних переконань внаслідок маніпулювання фактами, про що яскраво у свій час засвідчив між іншим Гегель: «Якщо моя теорія не узгоджується із фактами, – тим гірше для фактів».

Відтак, з огляду на вище сказане очевидною метою даної статті є висвітлення альтернативного бачення суті міжнародних відносин та світової політики, невід’ємним і неспростовним елементом та водночас суб’єктом (в активній і пасивній позиції, тобто мовою профанного сприйняття суб’єктом та об’єктом) яких на поточний момент є Україна як деяке буття, суть якого не піддається остаточному проясненню, а також механізмів, що уможливають загальний поступ сучасного людства. Як наслідок, створити інформаційні підстави для

³ В даному випадку твердження про віртуальність держави спирається як на теорію договірної держави в контексті лібералізму, так і на ведичну традицію трактування феноменів світу, у т.ч. соціально-політичних.

⁴ «... Людина майже в усьому залежна, вона – зумовлена істота, що в переважній своїй більшості сліпо вірить у спроможність вчиняти вибір та реалізувати власну екзистенціальну потенцію, тобто здатність самостійно творити своє існування. Однак подібний оптимізм розбивається об низку аргументів, що їх наводить життя» (Калуга, 2014а: 57-58).

осмисленого перегляду притаманного реципієнту даних міркувань ставлення до наявної ситуації у світі загалом, навколо України та в Україні зокрема, у т.ч. з огляду на забезпечення освітнього процесу, зокрема щодо підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин.

Звісно, подальші міркування з приводу обраної теми були б принципово не можливі без тією чи іншою мірою глибокого знайомства з міркуваннями або й концепціями «апостолів» класичного філософування, зокрема Платона, Аристотеля, Канта, Гегеля, Гайдеггера, а також Х. Арендт, інших філософів політики. З іншого боку, значний вплив на формування запропонованого нижче бачення предмету дослідницької цікавості вчинили творчі надбання М. Еліаде, Ж. Бодрійяра, Ж. Дельоза, плеяди суфійських мислителів, зокрема І. Шаха, Сааді Ширазі та інших, представників інших далеко- та близькосхідних світоглядних течій і шкіл. Природно, ідеї щодо обраного предмету подальших міркувань співвідносилися з наявними концепціями світової політики, міжнародних відносин, механізмів історичного поступу тощо вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема В.Ю. Крушинського, В.А. Манжолі, В.В. Недбая, О.П. Сарнацького, Є.М. Суліми, а також А. Богатурова, Й. Галтунга, Л. Гумпловича, Р. Кохейна, М. Лебедевої, С. Мендловіца, Г. Моргентау, Дж. Найма, Дж. Розенау, К. Уолтца, П. Циганкова.

Методи та методика дослідження

Очевидно, основу всякого дослідження, зведеного на цікавості, складає спостереження – тяжіння відкрити існування як воно є, як воно відкривається безпосередньо сприйняттю. Бажання чи необхідність поділитися набутками спостереження з іншими не можливо реалізувати поза інтерпретацією та/або герменевтикою – тяжінням кодифікувати власні переживання за посередництва контексту таким чином, аби вони стали доступними для осмислення іншими. Тяжіння співвіднести власні переживання та судження з приводу чого б то було із судженнями інших з приводу того ж таки предмету неодмінно передбачає аналіз в різних його варіаціях та аспектах від дедукції та індукції до компаративізму. Саме згадані методи послугували формуванню цілісного бачення предмету даної статті. Опору дослідницької діяльності склали здоровий глузд, критичне мислення та смак як ключові «фільтри» активності суб'єкта.

141

Набутки інтелектуальної розвідки

Між тим, міркування з приводу суті світової політики, міжнародних відносин, їх співвідношення, а також факторів історичного поступу людства слушно почати з констатації того факту, що у своїх намаганнях встановити суть чого б то було сучасна людина невпинно, але вперто демонструє безнадійну марність своїх старань. Серед решти причин тому, очевидно, є, по-перше, спотворене розуміння суті науки⁵ загалом; по-друге, стійке нав'язливе переконання

⁵ «Наука – упорядкована сукупність фактів, виявлених експериментальним шляхом або набутих іншим способом і верифікованих на практиці, у тій чи іншій сфері людської активності, уявлення про природу та причинність яких (фактів) представлено у вигляді конкурентних поміж собою гіпотез та/або теорій» (Калуга В.Ф.).

«Теорія – це коли все відомо, але ніщо не працює. Практика – це коли все працює, але ніхто не знає чому. Ми ж поєднуємо теорію і практику: нічого не працює... і ніхто не знає чому!» (А. Анштайн).

мас в «силі пізнання»⁶», себто спроможності, якщо не відразу, то в перспективі встановити природу чого б то було за посередництва інтелекту, попри невпинне спростування всесильності людського розуму самим життям, оскільки «швидше за все, пізнання наділене тільки можливістю приховувати те, що від початку відкрито в непізнавальній діяльності» (Хайдеггер, 1998: 127). А з іншого боку, фундаментальна онтологія Гайдеггера формує підстави для альтернативного звичному способу осягнення дійсності, зокрема взявши до уваги твердження про те, що «доповнивши сенсильні якості речі ціннісними предикатами, ми могли б доконечно визначити практичну річ, тобто річ, як вона першопочатково виявляє себе в світі» (Хайдеггер, 1998: 190).

Себто замість того, аби силуватися встановити природу того, що принципово є непізнаваним, будучи річчю в собі за Кантом, значно продуктивніше підходити до встановлення суті чого б то було з позиції виявлення його функціональності, тобто того, яку саме роль чи низку ролей та чи інша річ, феномен чи процес, а також суб'єкт як наділене ініціативою рефлексивне буття відіграє в бутті суб'єкта пізнання (дослідницької цікавості) та/або які запити (бажання, очікування тощо) задовольняє з огляду на рівень, умовно кажучи, досконалості (розвитку) того ж таки суб'єкта цікавості (споживання).

У згаданому ракурсі легко встановити як суть світової політики та міжнародних відносин, так і явну відмінність між ними, оскільки за класичного підходу має місце суттєва плутанина зі встановленням як самої природи феноменів, так і з визначенням та розрізненням їх предметів в ході наукових пошуків. У розрізі функціонального підходу міжнародні відносини є (впорядкованою) сукупністю усіх наявних форм і фактів взаємодії між суб'єктами тих таки міжнародних відносин (міжнародного права), яким притаманні певні алгоритми та закономірності. Як правило вони, алгоритми та закономірності, і є ключовим предметом дослідницької цікавості. Таким чином міжнародні відносини як певна сфера систематизованого наукового знання має справу з фактажем, що постійно поповнюється в процесі глобальної та регіональної взаємодії зокрема, та історичного поступу⁷ людства загалом.

Що ж до явища світової політики, то воно на відміну від міжнародних відносин безпосередньо пов'язано з «механізмом», котрий лежить в основі поступу людства як деякого конгломерату істот, наділених рефлексією, об'єднаних спільним подвійним простором буття: природним середовищем (Земля) і водночас культурою⁸ як середовищем локалізації людини в межах природного середовища. При цьому культура сприймається як штучне, тобто нібито як постійно змінний продукт перетворювальної активності самої людини, середовище на фоні нібито об'єктивно існуючого природного середовища. Тобто світова політика є інтегративним

⁶ «Пізнання, як воно властиво буденній людині, це здатність розкривати функціонально-ціннісний аспект речей і явищ, на чому наголошували кожен в свій спосіб і Платон, і Кант, і Гайдеггер, і багато інших мислителів, але не саму їх суть» (Калуга, 2014: 28).

⁷ Як би те дивно виглядало на перший погляд, але «класична» історія виписана так, що її ключовими об'єктами і водночас суб'єктами є держави, а не етноси, раси або, як прийнято говорити, народи. Тому історія людства насправді не є історією саме людства, а суб'єктів світового впливу – знову ж таки держав, церков, релігій абощо.

⁸ Культура – цілеспрямовано сформоване середовище, адаптоване під запити і потреби природної групи суб'єктів. Тобто культура може виявитися пошаровим способом буття: певний зріз буття, будучи природним середовищем для людини, автоматично може виявитися культурним для творця (деміурга) цього середовища. Водночас цілеспрямовано створене середовище може виявитися природним для інших істот, наприклад, приручених людиною.

феноменом буття людства, що визначає особливості його існування та (історичного) поступу або, образно кажучи, такою собі дорожньою картою, авторство якої навряд чи можливо встановити на рівні з тим, як і не можливо встановити ані зміст існування людства, ані його походження, попри численні версії, у т.ч. креаційні, еволюціоністські абощо.

Між тим, саме поточне існування яскраво демонструє, що в «рух» людство, а з іншого боку світ, тим самим «оживляючи» світову політику, призводить перманентна взаємодія і водночас протидія двох взаємообумовлених тенденцій і водночас сил, що функціонують за принципом, подібним до того, який вважається притаманним взаємодії «ян» та «їнь» в контексті даоської світоглядної парадигми. Йдеться про тяжіння до глобальної уніфікації (хаос) та тяжіння до індивідуалізації (космос) відповідно. При цьому, глобалізація⁹ передбачає розширення, уніфікацію, розчинення, зрештою соціальну ентропію – руйнування або ж стирання всяких меж і відмінностей в лоні єдиної системи. Яскравими прикладами «глобалізуюче заряджених» феноменів є різного роду ідеології, до прикладу, християнство, мусульманство, мордехаїзм¹⁰, а з останніх – мультикультуралізм. Індивідуалізація навпаки супроводжується виокремленням, локалізацією, персоналізацією, протиставленням. Разом з тим згадані дві «сили світової політики» постійно і неодмінно урівноважують одна одну, перетікаючи одна в іншу, інакше кожна із них у своєму апогеї призведе до тотального руйнування будь-якого суб'єкта, а з іншого боку – світу як простору буття суб'єкта.

Гармонійна взаємодія глобалізуючого і індивідуалізуючого начал породжує у суб'єкта відчуття безпеки і затишку, спонукає його «розслабитися» і, принаймні, з позицій гедонізму отримувати задоволення від набутого, зокрема втішатися благами цивілізації. Конфронтаційна взаємодія згаданих начал навпаки сполучена з відчуттям напруги, породженням агресії, устремлінням до активної трансформаційної діяльності аж до породження і роздмухування соціальних потрясінь. При цьому взаємодія/протидія згаданих двох тенденційних начал відбувається за посередництва чотирьох факторів поступу сучасної цивілізації. Мова йде про війну, торгівлю, технології (і техніку), релігію.

З функціональної точки зору у концентрованому розумінні війна змішує, торгівля оперує надлишком, технології (і техніка) визначають міру та межі, релігія відволікає та/або націлює. При цьому кожен зі згаданих факторів є комбінаторним, тобто репрезентує та/або включає в себе цілий перелік засобів і інструментів, що дозволяють у той чи інший спосіб відповідно до поточних умов та обставин реалізувати ключову функцію, модифіковану під ситуацію. Водночас, будучи явищем культурного середовища, згадані фактори самі виступають засобами та інструментами, що роблять інші три фактори дієвими. Наприклад, війна як інструмент в розрізі торгівлі, окрім іншого, дозволяє «утилізувати» надмірні надлишки, стимулює розширення технічних меж та можливостей в розрізі технологій (і техніки), переключає увагу мас та індивідів з одних проблем на інші в розрізі релігії, зокрема дозволяє «законним» чином розрядити

⁹ Під глобальною системою слід розуміти створювану силами насамперед провідних (надпотужних) представників міжнародної спільноти в епоху глобалізації систему відчутного і достатнього впливу на решту акторів світової політики, що ґрунтується, принаймні декларативно, на сукупності домінуючих у світовій практиці політичних принципів, міжнародних правових норм і умов економічного та інформаційного обміну, котрі певним чином продукуються як відповіді на виклики та потреби поточного часу (Калуга, 2018: 8).

¹⁰ Натхненником мордехаїзму, який з якогось доброго дива набрав масового визнання як марксизм, є Хершел Леви Мордехаї (Herschel Levi Mordechai).

внутрішній конфлікт шляхом або ризикування власним життям (замість самогубства), або «виміщення» агресії на ворогові (замість помсти, розбою абощо).

За ключовим своїм функціональним навантаженням війна приводить у рух елементи культури, спонукаючи до розвитку або занепаду як самих елементів, так і їх носіїв, а у безпосередньому значенні – народи як деякі маси, зосереджені на певній території і віддані під управління, природні (раси, етноси) або штучні (нації) групи; соціальні страти в межах держав або інших адміністративно-територіальних утворень абощо, а з іншого боку, до прикладу, – ідеї, ідеології, конкретні релігії, тим самим сприяючи їх змішуванню шляхом взаємопроникнення. Відтак, війна сполучена з агресією, а через неї з широким спектром емоцій як пускових механізмів активності людини. У цьому ракурсі під війно, звісно, розуміється увесь спектр соціальних потрясінь: і революції, і тероризм, і геноцид також.

Своєю чергою торгівля безпосередньо сполучена з накопиченням, нарощуванням надлишково продукту, а отже і з виробництвом (на відміну від безпосереднього вилучення з природи необхідного для виживання), у т.ч. головного «продукту» людської спільноти – соціальної істоти. Саме бажання щось обміняти на щось інше, точніше набути щось бажане в обмін на щось наявне в надлишку, спонукає до продукування надлишку, а не навпаки – нібито виявлений надлишок спонукає до пошуку шляхів його не просто позбутися, а ефективно ним розпорядитися. Себто не виробництво є причиною накопичення, а отже і торгівлі, як про те «поширюється» «класична» світоглядна парадигма, а саме торгівля є стимулом накопичення, бо рушійною силою активності живої істоти є бажання: спочатку бажання, потім пошук шляху та/або способу його задоволення, і аж ніяк не навпаки. Зокрема бажання володіти чимось чи кимось спонукає до пошуку шляхів «придбати». До того ж, оскільки виховання, а саме цілеспрямоване виховання, тобто соціальна «дресура» на відміну від природного виховання, тобто наслідування, та освіта є практично базовою ланкою «виробництва» людини, то, відповідно, освіта та виховання також є такими собі різновидами торгівлі (відомостями, навиками, моделями поведінки абощо).

Разом з тим, технології (і техніка) визначають вектор і темп поступу якої б то було системи, зокрема людської спільноти. Відповідно саме вони встановлюють межу і міру розвитку (досконалості) спільноти або людства (цивілізації) в певний момент їх існування, а з іншого боку людини загалом та конкретних представників людського роду зокрема. При цьому під технологією, очевидно, слід розуміти строгую послідовність певних операцій за певних умов та обставин, спрямованих на отримання певного результату (продукту). Дієвість технологій підтверджується експериментальним шляхом, а ось їх набуття може бути результатом, як тих же таки експериментів, так і «просвітницької діяльності» цивілізаторів, принаймні з огляду контексти міфологій, притаманних практично усім етносам. У цьому ракурсі традиції є своєрідними технологіями, зокрема взаємодії людської спільноти з навколишнім середовищем. Відмінність же технологій та традицій у такому разі криється в тому, що останні стали «декоративними» технологіями, тобто функція і продукт їх реалізації уже змінився на відміну від функції і продукту, передбачуваних прототипом традицій.

А ось релігія, у т.ч. будь-яка теорія, зокрема наукові, філософські абощо теорії, насамперед відволікають увагу людини та/або спільноти від «невідомого», тобто дійсності як вона є, дозволяючи вибудувати з системних уявлень зрозумілу і цілісну, а надто – прийнятну картину світу. Таким чином релігія, з одного боку, уберігає людину від постання перед невідомим і, як наслідок, від божевілля або самогубства, викликаного найпотужнішим зі страхів,

які коли-небудь знала людина – страх перед невідомим; а з іншого боку – орієнтує на певні ідеали, цінності, цілі або що у такий спосіб організовуючи системне існування мас. Відтак, дієвість релігії в усіх її проявах оперта перш за все на властивості буденної істоти зосереджувати увагу не на тому, що відбувається тут-і-тепер, зокрема в Гайдеггеровому розумінні цього феномену (власний спосіб буття Dasein), а на ставленні індивіда, іншого чи громадської думки до чого б то було. Тобто релігія безпосередньо сполучена з внутрішнім діалогом, який невпинно «тече», відволікаючи від глибинних відчуттів у їх безпосередньому, тобто поза констатацією за посередництва внутрішнього діалогу, прояві.

Зрештою, в розрізі виділених чотирьох ключових факторів поступу сучасної цивілізації мистецтво, швидше за все, слід розглядати як окремий своєрідний протофактор, оскільки саме мистецтво є ключем до будь-якої перетворювальної активності, адже воно безпосередньо пов'язано з творчістю – здатністю «продукувати» або споглядати образ чи ідею; та майстерністю – здатністю втілювати у той чи інший спосіб образ чи ідею. До того ж мистецтву відразу рівною мірою притаманні функції консолідації, трансформації, трансляції, акумулювання та мобілізації. Воно пронизує собою усі аспекти буття, які тільки здатна помислити, уявити чи досягнути людина, таким чином виступаючи провідником і ретранслятором порівняно досконаліших образів (ідей, технологій) до рівня, сприймабельного тим чи іншим середовищем, точніше представниками того чи іншого середовища або культурного «пласту». Тобто дійсне мистецтво, а не як виробнича сфера продукту масового вжитку – маскультура, виводить за межі світової політики шляхом трансформації зумовленої істоти в аутентичне буття, самодостатнє у своєму творчому пориванні. Очевидно, вищою формою у такому разі слід вважати медитацію – механізм довільного припинення внутрішнього діалогу, а отже вихід за межі обумовлюючих начал.

Висновки

На сам кінець, міркуючи в обраному ключі, можна дійти, окрім інших, висновку про те, що, по-перше, світова політика, образно кажучи, виступає таким собі електромагнітним полем, тоді як потік подій, котрий можна представити як міжнародні відносини, є своєрідним струмом: світова політика і потік подій взаємопороджуювані і взаємообумовлені явища, «вмонтовані» в буття, принаймні буття людини і водночас цивілізації. По-друге, позбавлені оціночних суджень на основі суто функціонального підходу фактори історичного поступу, себто війна, релігія, технології (і техніка), торгівля, а також мистецтво перестають бути такими собі інструментами, за посередництва яких, умовно кажучи, не чисті на руку, вдаються до маніпулювання масами (громадською думкою) і завдяки цьому суттєво перерозподіляють ресурси як в національному, якщо мова йде про олігархів, так і у світовому масштабах, якщо мова йде зокрема про «обрані» народи, «п'ємонт» демократії або що. По-третє, бачення світової політики як системного явища, що є неодмінною умовою і причиною історичного поступу людства, перетворює ймовірні, а тим паче встановлені змови на факт буденної людської практики, вже виходячи хоча б з того, що будь-якій людині властиво домовлятися та водночас змовлятися «за спиною» інших. Однак такі змови навряд чи слід розглядати як продукт чиїхось конкретних злих умислів, оскільки людина, як показує досвід, не владна над собою, як і не може визначати особливості активності інших. Відтак будь-яка людина, насамперед лідер чи керівник, а з іншого боку будь-який суб'єкт світової політики, як правило, не помітно для себе діє в розрізі вже наявної «дорожньої карти», визначеної або відведеної їй/йому потоком подій ролі. При цьому потік подій, знову ж таки, безпосередньо пов'язаний із особливостями взаємодії на певний поточний момент уніфікуючої

та індивідуалізуючої тенденції і водночас сил. По-четверте, ефективність та/або продуктивність активності людини зокрема та будь-якого суб'єкта світової політики загалом залежить не стільки від її/його приватних забаганок, а від здатності максимально бути синхронним з потоком подій, тобто максимально повно відповідати своєму покликанню в поточний момент подій. Тож, ефективна освіта, радше за все, досягається не шляхом нав'язування низки усталених стереотипів щодо тієї чи іншої сфери людської активності, а формуванням здатності «вживатися» та «дослухатися» до потоку подій, встановлювати покликання чи функціональне навантаження чого б то було, виявляти дію тих чи інших факторів у тій чи іншій конкретній поточній ситуації.

Бібліографічні посилання

- Калуга, В.Ф. (2020). *Міжнародна інформація у професійній діяльності: навчальний посібник*. Київ : НУБіП України.
- Калуга, В.Ф. (2018). *Основи світової політики: навчальний посібник*. К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України.
- Калуга, В.Ф. (2014). Знання як результат активності людини, особливості його набуття і верифікації. *Гуманітарні студії. Збірник наукових праць*. Випуск 23. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». С. 27-37.
- Калуга, В.Ф. (2014а). *Ідентичність та самоідентичність в соціальному бутті людини: від конфлікту до єднання*. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.
- Ставцев, С. Н. (2000). *Введение в философию Хайдеггера*. СПб.: Лань.
- Фейерабенд, П. (2010). *Наука в свободном обществе*. Пер. с англ. А.Л. Никифорова. М.: АСТ: АСТ МОСКВА.
- Хайдеггер, М. (1998). *Пролегомены к истории понятия времени*. Томск: Водолей.

References

- Kaluha, V.F. (2020). *Mizhnarodna informatsiia u profesiinii diialnosti: navchalnyi posibnyk [International information in professional activities: a textbook]*. Kyiv : NUBiP Ukrainy. [in Ukrainian].
- Kaluha, V.F. (2018). *Osnovy svitovoi polityky: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of world politics: a textbook]*. K.: Redaktsiino-vydavnychiy viddil NUBiP Ukrainy. [in Ukrainian].
- Kaluha, V.F. (2014). Znannia yak rezultat aktyvnosti liudyny, osoblyvosti yoho nabuttia i veryfikatsii [Knowledge as a result of human activity, features of its acquisition and verification]. *Humanitarni studii. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 23*. K. : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet». С. 27-37. [in Ukrainian].
- Kaluha, V.F. (2014a). *Identychnist ta samoidentychnist v sotsialnomu butti liudyny: vid konfliktu do yednannia [Identity and self-identity in the social existence of man: from conflict to unity]*. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].
- Stavcev, S. N. (2000). *Vvedenie v filosofiyu Hajdeggera [Introduction to Heidegger's philosophy]*. SPb.: Lan'. [in Russian].
- Fejerabend, P. (2010). *Nauka v svobodnom obshchestve [Science in a free society]*. Per. s angl. A.L. Nikiforova. M.: ACT: ACT MOSKVA. [in Russian].
- Hajdegger, M. (1998). *Prolegomeny k istorii ponyatiya vremeni [Prolegomena to the history of the concept of time]*. Tomsk: Vodolej. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 28.10.2021

Прийнято до друку 8.11.2021

A dynamic approach to understanding the essence of world politics and its basic constituents as a system for comprehensive development of the subject of research interest

Kaluha Volodymyr, Doctor of Sciences (Doctor of Philosophy), professor of department of International Relations and Social Sciences, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Modern education involves the assimilation of a certain amount of facts by students. These systematized facts relate to various areas of human activity. The educational directions are formed in this way. One of them is «international relations, public communications and regional studies». However, mastering the facts is not effective when it comes to training a highly professional. Thus, trained specialist has a low level of intellectual operational capabilities. He is not able to identify the real causes of certain processes and events. As a result, it is unable to establish valid causal relationships. Consequently, he is not able to make quality decisions and act as usefully as possible.

Shifting the emphasis from fact in the educational process to the functional load of phenomena, processes, institutions and individuals in the life of man and the community significantly contributes to increasing the level of operational capabilities of the future specialist.

In particular, this article proposes to reconsider the essence of such large-scale phenomena as world politics and international relations. World politics is seen as a «road map» of the historical progress of humankind. The trigger mechanism of human progress is determined by the permanent interaction of the globalizing and individualizing principle. These principles are mediated by four key factors. The author of the article includes war, trade, technology and equipment, religion. A special place in the proposed scheme is given to art. Art is the key to any transformational activity, as it is directly related to creativity - the ability to «produce» or contemplate an image or idea; and skill - the ability to embody in one way or another image or idea. In addition, art is immediately equally characterized by the functions of consolidation, transformation, translation, accumulation and mobilization. It permeates all aspects of being. In turn, from a functional point of view, in a concentrated sense, war mixes, trade operates in surplus, technology (and technology) determine measure and limits, and religion distracts and / or targets.

Keywords: world politics, international relations, war, religion, machinery and technology, trade, art, functional approach, education, science.